Natuur & Milieu educatie

Groep 1 - 3

Vogels op het schoolplein

Dit is een product van Stichting Vogelpark Avifauna

Avifauna
vogels en zoo

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Leerdoelen, doelgroep, samenvatting
3. Inhoud en organisatie van de les
4. Achtergrondinformatie

Bijlagen

Bijlage 1: Vogelbingokaart 4 vogels (4 versies)
Bijlage 2: Vogelbingokaart 6 vogels (3 versies)
Bijlage 3: Vogelbingokaart 9 vogels (3 versies)
Bijlage 4: Vogelbingokaart 12 vogels (3 versies)

1. Inleiding

Het zal al snel opvallen dat met het groener maken van het schoolplein, het bijvoeren van vogels in de winter en het ophangen van vogelhuisjes, er steeds meer vogels te zien zijn op het schoolplein.

2. Leerdoelen, doelgroep, samenvatting

Leerdoelen

- De leerlingen weten dat er een grote diversiteit aan vogels is.
- De leerlingen kunnen de kenmerken van een vogel benoemen.
- De leerlingen weten hoe je een vogel kan helpen op het schoolplein of in je eigen tuin.
- De leerlingen worden zich bewuster van de natuur om hen heen.

Sustainable Development Goals

Doelgroep
Dit materiaalpakket is bedoeld voor de groepen 1, 2 en 3 van de basisschool.

Samenvatting
Met dit materiaalpakket leren de leerlingen meer over vogels in het algemeen en over welke soorten te zien zijn op het schoolplein. De leerlingen leren enkele vogels herkennen en zullen zich bewuster worden van de vogels om hen heen.

3. Inhoud en organisatie van de les - Les 1 Introductieles

Start de les in een kring. Voor deze les heb je een schatkist nodig. Misschien heb je zelf een mooie schatkist? Zo niet, gebruik dan de kist waarin de materialen worden geleverd. Stop in de kist de volgende materialen:

- De opgezette vogel
- Diverse veren
- Nestkastje
- Vetbollen
- Eieren (replica)
- Tuinvogelposter
- Boek: Vogelgeluiden in de tuin
- De schedel met snavel (replica)

Gedurende deze les staan de kenmerken van vogels centraal

Met deze eerste les maken de kinderen kennis met het onderwerp vogels. Leg de leerlingen uit dat jullie het over dit onderwerp gaan hebben. Activeer de voorkennis van de leerlingen. Wat weten de leerlingen al over vogels? Wat kunnen ze benoemen? Weten de kinderen ook verschillende namen van vogels? Help ze door bijvoorbeeld vergelijkingen te maken met de mens. Mensen hebben een mond, een vogel heeft een… snavel. Mensen hebben armen, vogels hebben… vleugels enz.

Laat de leerlingen kennis maken met de schatkist. Leg de kinderen uit dat er in de schatkist allerlei bijzondere spulletjes zitten. Bespreek de spullen a.d.h.v. de informatie verderop in dit hoofdstuk. Laat de kinderen telkens raden wat ze zien. Verzamel alle spullen in het midden van de kring.
Met deze activiteit wordt de kennis die de leerlingen al hebben herhaald en wordt nieuwe kennis geactiveerd.

Maak van alle spulletjes die jullie samen verzameld hebben uit de schatkist een mooie vogel thematafel. Voor de afsluiting van deze les kun je bijvoorbeeld een knutselwerkje maken met de kinderen om de thematafel nog meer in thema te krijgen.

Je kunt er ook voor kiezen om een actievere afsluiting te doen. Laat de leerlingen bijvoorbeeld bewegen als een vogeltje: zoals hippen, fladderen, hoog en laag vliegen, eten zoeken, badderen in water, springen naar insecten, slapen met kopje tussen veren. Het is leuk om dan vooraf eens te kijken naar vogels. Zoek op YouTube bijvoorbeeld eens onder de zoekterm ‘Migration birds’ of ‘Garden birds’.

De schatkist
De schatkist bevat allerlei interessante materialen die je met de leerlingen kan bespreken. Hieronder lees je enkele vragen die gebruikt kunnen worden om de kennis van de leerlingen te activeren. Laat de leerlingen ook vooral zelf vertellen en creatief denken.

- Opgezette vogel → laat de leerlingen de vogel eens goed bekijken? Loop de kring rond met de vogel zodat de leerlingen hem allemaal goed kunnen zien. Zet de vogel daarna in het midden van de kring op de grond of op de tafel.
  - Wie weet hoe deze vogel heet? (uil/kolibrie)
  - Welke kleur heeft de vogel?
  - Waarom zou hij deze kleur hebben? (schutkleur)
  - Heeft de vogel een grote snavel of een kleine?
  - Wat zal hij daarmee eten? (U: muizen/ K: nectar uit bloemen)
  - Hebben de leerlingen deze vogel wel eens in het echt gezien?

- Diverse veren
  - Welke kleuren hebben de veren?
  - Welke veer vinden de leerlingen het mooist?
  - Welke veren zijn van kleine vogels en welke van grote vogels?
  - Welke veer is het zachtst?

- Nestkastje
  - Wat is dit?
  - Wat moet een vogel hiermee?
  - Passen alle vogels in dit huisje?
  - Wie heeft er wel eens een nestkastje zien hangen?
  - Heeft iemand misschien een nestkastje in de tuin?

- Vetbollen → Het voer mag in de winter gebruikt worden om op te hangen op het schoolplein.
  - Wat is dit?
  - Waarom moeten we de vogels soms eten geven?
  - Zou het nu een goed idee zijn om de vogels extra eten te geven?

Extra toelichting:
In de winter is het een goed idee om vogels bij te voeren. Het kan dan lastig zijn voor vogels om zelf voldoende voedsel te vinden.
In de rest van het jaar is het niet nodig om vogels bij te voeren. In de lente is het zelfs streng af te raden. In de lente krijgen de meeste vogels hun jongen. Deze jonge vogels krijgen van hun ouders vooral dierlijk voedsel, zoals wormen. Wanneer wij mensen in de lente bijvoorbeeld vetbollen of pinda's ophangen, is de kans groot dat de ouders hun jongen dit gaan voeren. Dit voedsel is niet voedzaam genoeg en kan er voor zorgen dat de jongen niet voldoende groeien en het daardoor iet overleven.

- Eieren → de eieren zijn niet echt en kunnen dus gerust door de leerlingen worden vastgehouden. Uitzondering: Het struisvogelei. Je kunt er zelf ook nog voor kiezen om een kippenei of eventueel andere eieren uit de supermarkt toe te voegen (kwartelei).
  - Wat zit er in een ei?
  - Kunnen we ze eten?
  - Welke is het mooiste?
  - Welke vogels leggen deze eieren?

- Tuinvogelposter
  - Welke vogels herkennen de kinderen?
  - Welke hebben ze wel eens in hun eigen tuin gezien?
  - Welke vogel zouden ze heel graag eens willen zien?
  - Welke vogel vinden ze het mooiste?

- Vogelgeluidenboek
  - Wat voor geluid maakt een vogel? Wie kan het nadoen?
  - Probeer eens verschillende geluiden uit. Klinken de geluiden zoals je had verwacht?
  - Welk geluid is het mooist?

- De schedel met snavel (replica)
  - Wat is dit?
  - Wij hebben ook een schedel. Tik maar eens op je hoofd, voel je dat het hard is?
  - Hebben wij ook een snavel? Wat hebben wij dan?
  - Wat doet de vogel met de snavel?

Les 2 Kernles

Start deze kernles klassikaal in de klas. kijk terug op de vorige les. Wat weten de leerlingen nog van vogels? Welke kenmerken kunnen ze nog benoemen?

Leg klaar in de kring:
- **XL Vogelmemoriespel**
- **Verrekijkers**
- **Vogelbingokaart**
- **Zoekkaart met alle vogels**

Met deze les zullen de leerlingen zich meer bewust worden van de diversiteit aan vogels. Daarnaast zullen ze de meest voorkomende vogels herkennen.

Leg de leerlingen uit dat ze vandaag echte Vogelspotters worden. Een vogelspotter is iemand die op zoek gaat naar vogels. Ga eerst opzoek naar vogels in de klas. Gebruik hiervoor het XL memoriespel. De leerlingen mogen om de beurt proberen om een memorie te vinden. Wanneer de memorie gevonden is bespreek je het onderwerp. In het memoriespel kunnen de leerlingen (tuin)vogels tegen komen en voorwerpen die nodig zijn voor het vogelspotten.

Na het spelen van het memoriespel kun je de leerlingen voorbereiden op het 'echte' werk. Samen gaan jullie op zoek naar vogels op en rond het schoolplein. Welke vogel zouden ze graag willen zien? Daarvoor hebben jullie spullen nodig. Pak deze er alvast bij.
- Verrekijkers
- Zoekkaarten

Bespreek ze samen. Wat kun je met een verrekijker. Laat de kinderen alvast oefenen met de verrekijkers. Zorg dat je van te voren de scherpte al juist hebt ingesteld.

Naar buiten
Leg de leerlingen uit dat je vogels vaak eerst hoort en dan pas ziet. Probeer dus heel stil te zijn. Waar kunnen jullie de vogels het beste zoeken? In de lucht, op het water, bij een voederplank in de winter of bij nestkastjes in het voorjaar.

Een gemakkelijke plek om vogels te spotten is vaak bij het water. Laat de leerlingen goed kijken. Zijn de vogels allemaal hetzelfde? Hoeveel vogels zijn er? Hoe heten de vogels? Kunnen de leerlingen ze ook herkennen van de zoekkaart? Trek ongeveer 10 minuten uit voor het vogelspotten.

<u>Vogelbingo</u>
Verstop diverse vogelafbeeldingen van het XL memoriespel op het schoolplein. Afhankelijk van het niveau van de leerlingen, kun je zelf kiezen hoeveel vogelafbeeldingen je verstopt (advies kleuters 9-12 stuks, groep 3 12-16 stuks).

Verdeel de leerlingen in tweetallen. Ieder tweetal krijgt een vogelbingokaart en een potlood. Op het schoolplein gaan ze op zoek naar de vogels die verstopt zijn d.m.v. de vogelafbeeldingen van het XL memoriespel.

Extra uitdaging:
Spot de vogels van de vogelbingokaart in het echt. Als er een vogel is gespot, wordt deze op de kaart doorgestreept. Je kunt er ook voor kiezen om meerdere dagen voor deze uitdaging te gebruiken. Als je een vogel spot, doorstrepen!

Afsluiting
Ga samen met de leerlingen een verrekijker knutselen. Zo kunnen ze ook in hun eigen tuin of wijk vogels gaan spotten. Gebruik hiervoor wc-rolletjes. Laat de leerlingen ze verven, stempelen, kleuren of beplakken.

Voorbeeld WC rol verrekijker

Les 3 Verwerkingsles

In dit hoofdstuk worden diverse voorbeelden gegeven, die gebruikt kunnen worden als verwerkingsles.

Bewegingsactiviteit

Pas op voor de poes!
Eén van de leerlingen is de poes. Deze leerling ligt op een mat in het hoekje van het (speel)lokaal. De vogels hippen door het (speel)lokaal. Als de leerkracht zegt: Pas op voor de poes, vliegen de vogels terug naar een plek waar de poes niet mag komen. De poes mag de vogels tikken die nog niet op de veilige plek zijn.

Maak het spel wat moeilijker door de veilige plek te veranderen in veilige hoepels. De hoepels zijn de nestkastjes van de vogels, daar zijn ze veilig. Leg één hoepel minder neer dan dat er kinderen zijn. De leerlingen hippen weer rond. Als de leerkracht zegt: Pas op voor de poes, vliegen de vogels naar een veilig nestkastje. De vogel die geen plekje heeft of niet op tijd is kan worden afgetikt door de poes.

Op Excursie

Vogelpark Avifauna
Om de diversiteit van vogels nog beter te bekijken kun je ze in gevangenschap bekijken. Ga eens langs bij Vogelpark Avifauna. Hoeveel verschillende vogels zien ze? Ervaar de vogels van dichtbij door langs de Lori's in de Lorilanding te gaan. Hier komen de vogels op je zitten. Ga op bezoek bij (bijvoorbeeld) de struisvogel. Zijn dit ook vogels? Ga samen de kenmerken van vogels na.
Neem contact op met één van onze medewerkers voor een begeleid bezoek.

De kinderboerderij
Om vogels te kijken kun je natuurlijk ook naar de kinderboerderij. Ook hier kun je goed de verschillende soorten vogels bekijken. Ga hier op bezoek bij de kippen, de pauwen of kalkoenen. Zijn dit ook vogels? Ga samen de kenmerken van vogels na.

Overig

Hoeveel eieren legt de vogel? - tellen
Nodig: een vogel/kip (knuffel of handpop), wat hooi, (plastic) eieren, Een deksel of bak die als nest kan dienen.
De vogel/kip zit op haar nest en broedt eieren uit. Hoeveel eieren zouden er onder de vogel/kip liggen? Laat de kinderen raden en turf. Neem hiervoor een groot vel papier of gebruik het bord. Schrijf elk getal wat geraden wordt op en zet er streepjes achter. Hoeveel eieren zijn het? Hoeveel kinderen hadden dat goed?
Doe daarna enkele rekenactiviteiten met de eieren, bijv. sorteren op kleur, eraf en erbij sommen: één ei gaat kapot, hoeveel blijven er over? En wat is weg? De leerlingen doen de ogen dicht, haal een ei weg. Hoeveel eieren zijn weg?

Extra uitdaging!
Deze variatie op bovenstaande activiteit, kun je over enkele dagen verdelen. Zorg dat je meerdere nesten en vogels/kippen hebt, bijvoorbeeld 3. Iedere dag leggen de vogels/kippen eieren. Bekijk met de leerlingen hoeveel eieren er iedere dag bijkomen. Bespreek het aantal eieren door de begrippen minder, meer en evenveel te gebruiken.

Om het aantal eieren dat er ligt bij te houden, kun je gebruik maken van een kaart. Teken of plak ieder dag het aantal eieren hierop bij of maak een grafiek. Iedere dag zal de grafiek er dus anders uit zien. Ga met leerlingen van groep 3 aan de slag met sommen aan de hand van de kaart die jullie gemaakt hebben.

Luisteren naar geluiden
Neem het geluidenboekje. Vraag de leerlingen hun ogen te sluiten. Ga op een plek in het klaslokaal staan en speel één van de geluiden af. Laat de leerlingen wijzen in de richting waar jij staat. Laat de leerlingen zelf ook de rol van muzikant eens spelen.

Variatie: Vertel de kinderen dat je (bijvoorbeeld) het geluid van het roodborstje gaat afspelen. Hierna kies je een ander geluid of speel je nogmaals hetzelfde geluid

Vogels herkennen
Kies 3 verschillende vogels uit het XL memoriespel. Zorg ervoor dat de vogels duidelijk verschillend zijn in uiterlijk. Kies dus niet de kraai en de merel, die qua kleur op elkaar lijken. Neem de drie vogels goed met de leerlingen door. Noem de namen en laat de leerlingen deze nazeggen. Noem ook bij iedere vogel het meest opvallende uiterlijke kenmerk op.

Leg de drie afbeeldingen neer. Neem één afbeelding weg. Welke vogel is er verdwenen? Je kunt het moeilijker maken door steeds meer soorten vogels toe te voegen. Daarnaast kun je de volgorde niet veranderen of juist wel, waardoor je de moeilijkheidsgraad ook aanpast.

Sorteren
Laat de leerlingen de eieren of veren sorteren. Ze kunnen de veren en eieren van klein naar groot leggen. Laat ze ook de veren op kleur sorteren. Hierbij kun je ze helpen door verschillende kleuren papiertjes neer te leggen. Welke veren horen op het bruine papier, welke op de rode enz.

Breng de vogels naar het schoolplein

Vogelvoer maken
Wanneer het kouder is kun je vogels naar het schoolplein lokken door vogelvoer op te hangen. Dit kan je natuurlijk ook zelf maken.

Dennenappels met pinda's
Zoek samen naar dennenappels. Bind een touwtje aan de dennenappel, zodat je hem straks kan ophangen. Smeer de dennenappel daarna in met pindakaas. Let op! Kies voor speciale vogelpindakaas. Pindakaas voor mensen is veel te zout voor vogels en zij kunnen hier ziek van worden.

Zaadhuisje
Knip uit de zijkanten van een schoongemaakt melk- of vlapak een raam met opstapje. Aan de bovenkant maak je twee gaatjes voor een touwtje. Hiermee kan het pak worden opgehangen in een boom, veilig van katten. De leerlingen kunnen de zaadhuisjes

Kies bijvoorbeeld voor natuurlijke materialen die je eerst op het schoolplein hebt gezocht. Vul het zaadhuisje met strooivoer.

Vetbollen maken
Gebruik hiervoor plantaardig frituurvet en strooivoer. Je kunt het frituurvet kneden als klei. Vaak is het voor kleuters nog een zwaar klusje. Kies er daarom voor om het eerst voor te kneden. Hierdoor wordt het vet al wat vloeibaarder. De kinderen kunnen het strooivoer toevoegen aan het vet en een mooie bal maken. Je kan de ballen gewoon buiten neerleggen voor de vogels. Als je ze op wilt hangen kies dan voor oude kopjes (tip: ga langs bij een kringloopwinkel). Bind aan het handvat van het kopje een touwtje. Het mengsel druk je in het kopje.

Hang het vogelvoer altijd minimaal 1,5 meter boven de grond, zodat predatoren (natuurlijke vijanden) er niet bij kunnen. Strooi ook wat voer op de grond. Er zijn diverse vogels die alleen van de grond eten en niet van een vetbol of voederplank/huisje.

Nestkastjes
Hang nestkastjes op rondom het schoolplein. Laat de leerlingen uit de bovenbouw de nestkastjes zelf timmeren (en zagen). Voor de juiste afmetingen van de nestkastjes kun je terecht op de website van Vogelbescherming Nederland. Hier vind je ook allerlei tips voor het ophangen van de kast of kun je een kant en klare nestkast kopen.

Als je nestkastjes wilt ophangen op het schoolplein, doe dit dan uiterlijk aan het einde van de winter. Zo zijn ze gereed in het voorjaar voor bewoning.

Hangen er al nestkastjes dan is het ook erg leuk om deze naar beneden te halen om schoon te maken. Omdat de meeste soorten meerdere legsels per zomerseizoen hebben, kun je hiermee het beste wachten tot het najaar.
Misschien zit er wel een nestje in. Plaats deze over in een bakje, zodat de vorm blijft. Verwijder uiteindelijk al het nestmateriaal en maak de nestkast schoon met wat lauw water. Dit is nodig om de nestkast vrij van parasieten te krijgen. Hierdoor is er een grotere overlevingskans van de jongen in het komende seizoen.

De grootte van het vlieggat in het nestkastje zal mee bepalen welke vogels erin komen nestelen.

28 mm: Pimpelmees, zwarte mees
32 mm: Koolmees. kuifmees
34 mm: Bonte vliegenvanger, Boomklever
40 mm: Ringmus
45 mm: Spreeuw, Grote bonte specht

Er zijn ook nestkasten te vinden met nog grotere openingen. Deze nestkasten zijn erg specifiek voor een bepaalde soort, zoals bijvoorbeeld uilen. Deze zijn niet geschikt om op het schoolplein te hangen.

Het schoolplein vergroenen
Je kunt er voor kiezen om diverse planten, struiken of bloemen te planten om je schoolplein vogelvriendelijk te maken. Voor vogels is het vooral belangrijk welke planten er staan. Daarom is het belangrijk om goed na te denken welke bomen, struiken en planten je aanplant.

Voorbeelden van geschikte struiken zijn:
- Lijsterbes (bessen dragend)
- Gelderse roos (bessen dragend)
- Els (proppen/zaden dragend)
- Berk (proppen/zaden dragend)

Voor meer inspiratie kun je kijken op de website van Vogelbescherming Nederland.

4. Achtergrondinformatie

Kauw

Kauwen zijn zwarte gedrongen vogels, maar aan de zijkant van hun kop zijn ze zilverkleurig. Kauwen zijn heel erg intelligent en leven in groepjes met veel sociale structuren en een pikorde. Een paartje kauwen blijft een leven lang bij elkaar en de vogels zijn bijna altijd onafscheidelijk. Ze broeden van april tot in juni. Ze hebben vaak maar één nest met gemiddeld 4 eieren. Ze zijn goed te vinden in de bebouwde omgeving. In de winter vind je ze vaak in grote groepen op het platteland. Voedsel zoeken ze van de grond. Ze zijn echte alleseters: van insecten, slakken, wormen, knoppen, zaden, bessen tot patatresten en kadavers.

Turkse Tortel

De Turkse tortel is duidelijk herkenbaar aan de donkere band om zijn nek. Je vind de Turkse tortel vooral in de bebouwde omgeving bij tuinen, parken, boerenerven en stadscentra. De Turkse tortel broedt al vanaf half februari tot in november. In deze periode heeft een paartje twee tot wel vijf legsels met elk meestal 2 eieren. De Turkse tortel heeft vooral granen, onkruidzaden en vruchten op het menu staan, maar soms ook torretjes, rupsen en vruchten. De Turkse tortel is ook te vinden op voedertafels in tuinen.

Merel

Het mannetje van de merel is geheel zwart en het vrouwtje donkerbruin van kleur met een iets lichtere borst, die bruin gestreept is. De snavel is geel of oranjeachtig van kleur. De merel is de meest algemene en een van de bekendste vogels van ons land. De merel is de vogel die zich in Nederland het vaakst voortplant. Ze broeden van eind maart tot in juli en hebben in die periode meestal twee legsels (soms drie) met elk 4-5 eieren. Als je de merel wilt vinden, kijk dan goed in bomen en struiken. Het voedsel van de merel bestaat uit wormen, insecten, bodemdiertjes, bessen en fruit.

Koolmees

De koolmees is te herkennen aan zijn gele borst met zwarte middenstreep. De zwarte middenstreep op de buik en borst is bij mannetjes breder dan bij vrouwtjes. Verder heeft hij een zwarte kop met witte wangen. Hij is de grootste mees van ons land.

De koolmees broedt vaak in nestkasten en maakt gretig gebruik van bijvoeren in de winter. Ze broeden vanaf eind april en hebben één of twee legsels per jaar met elk 8-13 (soms 7-15) eieren. Je vindt ze overal waar bosjes en bomen te vinden zijn. Koolmezen eten graag rupsen, andere kleine insecten (tot circa 1 cm lengte), beukennootjes en andere zaden. Koolmezen zijn ook vaak te vinden op voedertafels, zeker wanneer pinda's en zonnebloempitten worden gevoerd.

Ekster

De ekster is gemakkelijk te herkennen aan zijn zwart-wit verenkleed en lange staart. Het zwart van het verenkleed is voorzien van een groen-paarse-blauwe glans laag. Verder heeft de ekster een stevige donkere snavel en donkere poten. Tot hun derde levensjaar leven eksters in 'jeugdbendes'. Daarin doen ze de ervaring op die een ekster nodig heeft om jongen groot te kunnen brengen. Ze broeden van eind maart tot in juni. Ze hebben één broedsel per jaar, meestal 5-7 eieren. Eksters leven het liefst in open gebieden met verspreid staande bomen. Eksters houden zich graag op in de nabijheid van mensen, zoals in tuinen, stadsparken en bij landbouwgebied. Eksters zijn jager-verzamelaars. Zijn voedsel bestaat voor een groot deel uit kevers en andere insecten. Ook eet de ekster kleine zoogdieren (muizen), eieren van kleinere vogelsoorten en jonge vogels, hagedissen en alles wat ze verder te pakken krijgen. in de vroege ochtend zoeken ze langs wegen naar verkeersslachtoffers. Verder eten ze ook bessen en zaden wanneer ze die tegenkomen.

Pimpelmees

De pimpelmees is te herkennen aan zijn blauwe ‘petje’, gele borst, smalle zwarte oogstreep, en blauwachtige vleugels. De mannetjes zijn meer helder van kleur dan vrouwtjes. De pimpelmees is, net als de koolmees, een bosvogel die zich heeft aangepast aan de menselijke omgeving. Ook hij broedt graag in nestkasten. Broeden doen ze van eind maart tot in juli. Pimpelmezen hebben in die periode één tot twee legsels met elk 7 tot 13 eieren. Ze leven graag in gebieden met veel loofbomen, maar ook in parken en tuinen voelen ze zich thuis. Het voedsel van de pimpelmees is erg gevarieerd. In de broedtijd eten ze vooral insecten en hun larven (rupsen), spinnen en andere geleedpotigen. In de winter eten ze ook veel zaden en pinda's. Ze zijn dan ook veel te vinden op voedertafels of bungelend aan vetbollen en pindanetjes.

Wilde eend

De wilde eend is een algemeen voorkomende watervogel, die veel te vinden is in parken en vijvers. Het mannetje, de woerd, is te herkennen aan de opvallende groene kop en witte nekband. Ook heeft hij als enige eendensoort gekrulde staartveren. Het vrouwtje heeft een gecamoufleerd, bruin verenkleed. Wilde eenden broeden van februari tot augustus. Ze leggen één broedsel met 7 tot wel 13 eieren!

Daar waar water is, zijn wilde eenden. Hun nest maken ze onder struiken en tussen planten of in boomholtes. Het water moet niet meer dan een meter diep te zijn voor hen om voedsel in het water te kunnen vinden. Hun voedsel zoeken ze namelijk gedeeltelijk op de bodem, door het grazen van waterplanten. Daarnaast eten ze ook kleine waterdiertjes.

Blauwe reiger

Staand op hoge poten is de blauwe reiger niet moeilijk te herkennen. De naam 'blauwe' is wel wat misleidend, omdat de vogels grijs met wit zijn. De blauwe reiger broedt van februari tot en met mei op eilandjes in een vijver of plas of juist hoog in een boom. Het nest wordt vaak meerdere jaren gebruikt. Ze leggen meestal 4 tot 6 eieren. Je vindt de blauwe reigers overal waar ondiep water is met voldoende voedsel. Ze zoeken niet alleen voedsel in het water, maar ook in graslanden. Ze eten vooral kleine en grotere vissoorten, rivierkreeften, salamanders en kikkers. Ook eten ze mollen en muizen als ze deze te pakken krijgen. In de bebouwde kom zoeken en krijgen ze ook menselijk eten.

Kokmeeuw

De kokmeeuw is een kleine meeuw. In de winter en de zomer ziet hij er anders uit. In de winter heeft de tekening op zijn kop wat weg van een koptelefoontje, in de zomer is de kop van de volwassen vogel chocoladebruin. De snavel en poten van de kokmeeuw zijn oranje. Kokmeeuwen broeden in grote kolonies. Dit doen ze vanaf eind april t/m mei. Ze hebben maar één legsel met meestal twee of drie eieren. De kokmeeuw broedt vooral langs randen van plassen en meren, vennen, moerassen, graslanden, maar ook wel aan de kust. Buiten de broedtijd vind je hem vrijwel overal, vooral in boerenland en in steden. Kokmeeuwen zijn opportunistische jagers. Hun voedsel bestaat uit dierlijk voedsel, zoals regenwormen, vliegende mieren, slakjes, wormen, vis, insecten, mollusken. Ook eten ze afval dat ze op straat vinden, zoals friet of brood. Daarnaast hebben ze geen probleem met het stelen van voedsel van andere vogels.

Winterkoning

De winterkoning is een kleine bruine vogel. Je herkent hem aan zijn opgerichte staart en luide zang. Daarnaast heeft hij een lichte streep boven zijn oog, wat op een wenkbrauw lijkt. De winterkoning vliegt met snelle vleugelslagen laag boven de grond van struik naar struik. Ondanks dat zijn naam anders doet vernoemen, kan de winterkoning niet tegen koude winters. Hij broedt van half april tot in juli. Heeft twee legsels per jaar, die bestaan uit 5 tot 7 eieren. Het is voor de winterkoning belangrijk dat er veel bomen zijn om een nest te bouwen. Je vindt hem dan ook vooral in bosrijke streken, maar ook in boomrijke woonwijken en in moerassen en duinen met veel struiken.

Als er voldoende groen aanwezig is, komt de winterkoning voor tot in de centra van grote steden. Winterkoningen zoeken hun voedsel in en nabij struikgewas, meestal op of laag boven de grond. Met hun fijne snavel zijn ze gespecialiseerd in het eten van kleine insecten, rupsen, spinnetjes, larven en zaadjes.

Spreeuw

Spreeuwen hebben een zwart verenkleed met een paarsgroene gloed en opvallende witte spikkels. De witte spikkels verdwijnen in het broedseizoen. Jonge spreeuwen zijn bruin, maar vallen nog steeds op door hun witte spikkels. Spreeuwen leven in enorm grote groepen. Spreeuwen zijn één van de meest voorkomende broedvogels van Nederland. Ze broeden van half april tot in juni. Spreeuwen hebben één, soms twee legsels met meestal 4 tot 6 eieren. Spreeuwen zijn opportunisten en eten dus heel veel soorten voedsel. Je komt ze dan ook op veel plaatsen in ons land tegen, ook in dorpen en steden (bijvoorbeeld op stations). Ze eten voornamelijk insecten en insectenlarven in het grasland. In de zomer, herfst en winter eten spreeuwen ook veel bessen en fruit, zoals appels.

Huismus

Huismussen zijn stevig gebouwd, met een grote snavel en verhoudingsgewijs grote kop. Mannetjes en vrouwtjes verschillen sterk, waarbij de mannetjes veel donkerder gekleurd zijn. Het mannetje heeft ook een andere kleur snavel. Deze is donkergrijs, terwijl het vrouwtje een geligere kleur snavel heeft. Huismussen broeden van eind maart tot in augustus. Ze hebben twee tot drie legsels per broedseizoen met elk 4 tot 6 eieren. Huismussen houden van een rommelige menselijke omgeving, met struikgewas, schuren, weilanden met vee. Als er veel hoge bomen staan, verdwijnt de huismus. Het voedsel van de huismus bestaat uit zaden, granen, insecten, bloemknoppen, brood, bessen, pinda's en vetbollen. In broedtijd eten ze voornamelijk insecten.

Halsbandparkiet

Halsbandparkieten zijn makkelijk te herkennen aan hun knalgroene veren. Daarnaast zijn ze ook heel luidruchtige vogels, dus hoor je ze vaak al van ver. Deze vogels zijn afkomstig uit India en Centraal-Afrika. Deze vogels zijn een invasieve soort. Dit betekend dat het om ontsnapte dieren gaat die verwilderd zijn en populaties

hebben gevormd in de natuur. De halsbandparkiet broedt tussen januari en juni en heeft één legsel per jaar met 3 of 4 eieren. Het nest wordt in een solitaire boom gemaakt, vaak in een oud spechtenhol op flinke hoogte. Stadsparken en tuinen zijn veruit de favoriete plekken van deze vogels om te leven. De halsbandparkiet is in Nederland voor een belangrijk deel afhankelijk van bijvoedering. Zonder die hulp zouden ze de voedselschaarste in de winter niet overleven. Daarom komen zij buiten de stedelijke gebieden niet veel voor. Het voedsel bestaat uit zaden, vruchten en vooral pinda's.

Meerkoet

Meerkoeten zijn bijna volledig roetgrijs gekleurd, met een zwarte kop en een en witte bles op hun kop. Naast de witte snavel hebben ze een opvallend rode iris. De meerkoet heeft twee tot drie legsels per broedseizoen. Het broedseizoen loopt van maart tot in juli. Ze leggen dan meestal 6 tot 10 eieren per keer. Meerkoeten kun je eigenlijk overal vinden waar zoet water is: beken en meren, moeras, oevers, park en tuin, plassen, rietland en ruigte, rivieren, stedelijk gebied en vennen. Meerkoeten eten vooral waterplanten. Wanneer er jongen zijn eten ze ook allerlei waterdieren, zoals slakken en visjes. Daarnaast eten ze ook gras.

Houtduif

De houtduif is de grootste en ook de meest voorkomende duif van Nederland. Een volwassen houtduif heeft een witte vlek in de nek, een brede roze borst en een zeer kenmerkende witte streep op de vleugels. Hiermee herken je hem duidelijk van andere duiven. Die streep zie je eigenlijk vooral als hij vliegt. De houtduif broedt het hele jaar door, maar voornamelijk in het voorjaar en de zomer. Het vrouwtje kan drie legsels per jaar hebben met meestal 2 eieren. Houtduiven komen voor in bijna het hele land van tuinen en parken tot bossen. Alleen op plekken waar te weinig bomen zijn, vind je geen houtduiven. Op het menu staat voornamelijk plantaardig materiaal, zoals zaden, knoppen en bladeren. In de bebouwde omgeving is ook voldoende voedsel te vinden voor ze, zoals rondslingerende etensresten.

Vogels herkennen
Alleen al in West- en Midden-Europa komen ongeveer 500 vogelsoorten voor. Vogels herkennen is dus helemaal niet zo makkelijk. Regel 1: Wie vogels wil gaan bestuderen moet leren zo stil als een muis te zijn. Daarnaast zijn er enkele basis principes waar je op kunt letten.

Zomergasten, wintergasten en standvogels
De periode waarin je op zoek gaat naar vogels kan al een aanwijzing zijn voor het herkennen van een vogelsoort. Sommige vogels kun je het hele jaar door in Nederland zien. Ze worden standvogels genoemd. Roodborstjes, mussen en merels zijn voorbeelden van standvogels. Zomergasten, zoals zwaluwen en nachtegalen, komen 's zomers naar ons land om te broeden, maar trekken in de herfst naar warmere streken. Wintergasten broeden in het verre noorden, maar komen bij ons de winter doorbrengen. Vooral onder de eenden vind je veel wintergasten.

De 15 vogels die in dit lespakket centraal staan, zijn allen het jaarrond in Nederland te vinden. Dit betekend overigens niet dat het allemaal standvogels zijn. Het kan per individu/groep vogels van één soort ook nog verschillen. Voorbeeld: de spreeuw. Sommige individuen blijven het jaarrond in Nederland, ook zijn er spreeuwen die over Nederland doortrekken en Nederland dus alleen gebruiken als rustplaats. Daarnaast heb je nog groepen spreeuwen die in Nederland zijn als wintergast. Dit zijn de welbekende grote zwermen spreeuwen die je zo mooi boven weilanden ziet vliegen. Dit wordt ook wel dansen genoemd. Zoek op internet maar eens onder de zoekopdracht 'dansende spreeuwen', een kunstwerk om naar te kijken.

Vogels herkennen aan hun snavel
Door vogels van dichterbij te observeren, leer je veel van een vogel. Gebruik voor het observeren een verrekijker.

De vorm van een snavel verteld veel over de eetgewoonten over een vogel. Dit vertelt je daardoor ook al snel waar je een vogel het best kan gaan zoeken.

Kegelsnavel:
Vogels met een kegelvormige snavel zoals een vink, hebben deze nodig voor het open breken van zaden en noten. Deze zaadeters vind je daarom vaak in bijvoorbeeld naaldbomen.

Pincetsnavel:
De pincetsnavel komt voor bij insecteneters. Deze snavel is recht, spits en smal. Met de pincetsnavel worden insecten uit hun schuilplaats gepikt.

Haaksnavel:
De haaksnavel komt voor bij vleeseters. Deze snavel wordt ook wel een scheursnavel genoemd. De haaksnavel is scherp en heeft een haakvorm. Hiermee kan vlees in stukken gescheurd worden. Als je roofvogels wilt spotten kijk dan maar eens goed uit het raam tijdens een autorit op de snelweg. Veel roofvogels zitten langs de snelweg, wachtend op een verkeersslachtoffer.

Priemsnavel:
De priemsnavel komt voor bij vogels die hun voedsel uit de grond of modder halen. Deze snavel is lang, dun en vaak gekromd. Met de priemsnavel kan ik de bodem van ondiep water gezocht worden naar weekdieren, wormen, insecten en larven. Deze vogels vind je dus langs ondiep water of bijvoorbeeld op het wad.

Zeefsnavel:
De zeefsnavel komt voor bij planktoneters. Dit zijn kleine diertjes en plantjes in het water. De zeefsnavel is breed en plat. Met de zeefsnavel wordt het wateroppervlak afgeslobberd naar voedsel. Een bekend voorbeeld van vogels met een zeefsnavel is de eend. Vogels met een zeefsnavel kun je dus het best op en rondom het water zoeken.

Vogels herkennen aan hun zang
Niet alle vogels zingen even mooi, maar ze maken allemaal geluiden om contact met elkaar te maken. Iedere soort vogel maakt zijn eigen geluid en daar kan je hem aan herkennen. Het herkennen van vogelgeluiden is niet makkelijk en heeft veel oefening nodig.

Tip: Gebruik de opnamefunctie op je mobiel om vogelgeluiden op te nemen. Dit kan overigens gewoon door een filmpje te maken. Later kan je de geluiden dan gemakkelijk terug horen. Op de website van Vogelbescherming Nederland kan je alle geluiden van de Nederlandse vogels vinden.

De meeste vogels zingen vooral vlak voor of tijdens het broedeizoen, in de lente dus. Vinken en ringmussen roepen of zingen ook vaak tijdens de trek in het najaar.
Verder is het belangrijk rekening te houden met het tijdstip dat je op pad gaat. Het middaguur is geen goed tijdstip. De meeste vogels houden zich dan stil. De meeste geluiden hoor je juist ochtends vroeg of avonds aan het eind van de dag.

Bijlage 1: Vogelbingokaart 4 vogels
(4 verschillende versies)

Bijlage 2: Vogelbingokaart 6 vogels
(3 verschillende versies)

Bijlage 3: Vogelbingokaart 9 vogels
(3 verschillende versies)

Bijlage 4: Vogelbingokaart 12 vogels
(3 verschillende versies)

Naam: _____

versie 1

VOGELBINGO

Meerkoet

Mus

Koolmees

Turkse tortel

Naam: _____

versie 2

VOGELBINGO

Blauwe reiger

Pimpelmees

Halsband parkiet

Merel

Naam: _____

versie 3

VOGELBINGO

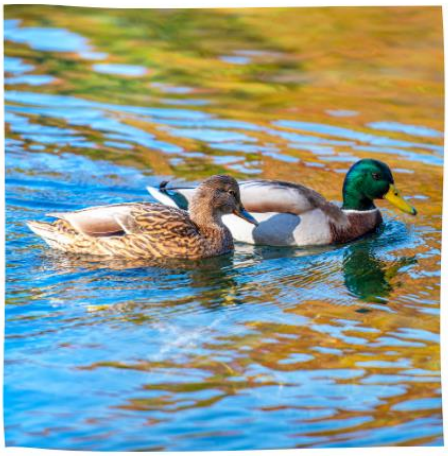

Wilde eend

Kokmeeuw

Winterkoning

Ekster

Naam: _____

versie 4

VOGELBINGO

Spreeuw

Houtduif

Kauw

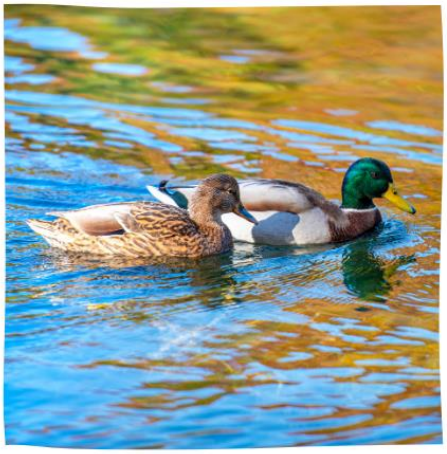

Wilde eend

Naam: _____

versie 1

VOGELBINGO

Houtduif

Meerkoet

Mus

Winterkoning

Koolmees

Pimpelmees

Naam: _____

versie 2

VOGELBINGO

Halsband parkiet

kauw

Turkse tortel

Merel

Ekster

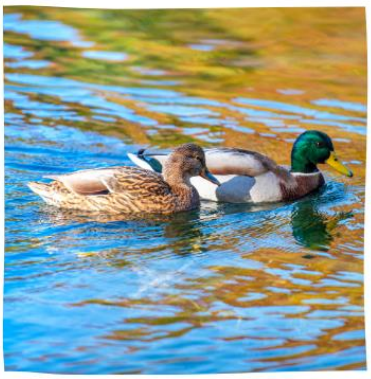

Wilde eend

Naam: _____

versie 3

VOGELBINGO

Pimpelmees

Mus

Kokmeeuw

Blauwe reiger

Spreeuw

Halsband parkiet

Naam: _____

versie 1

VOGELBINGO

Houtduif

Meerkoet

Mus

Blauwe reiger

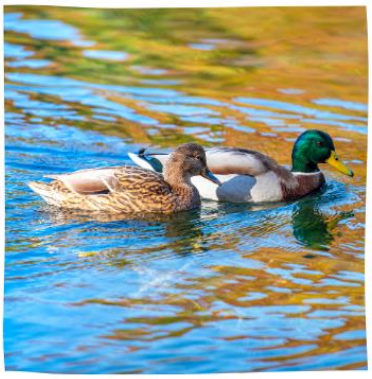

Wilde eend

Pimpelmees

Halsband parkiet

Ekster

Turkse Tortel

Naam: _____

versie 2

VOGELBINGO

Kauw

Merel

Koolmees

Spreeuw

Houtduif

Winterkoning

Meerkoet

Kokmeeuw

Mus

Naam: _____

versie 3

VOGELBINGO

Spreeuw

Pimpelmees

Winterkoning

Halsband parkiet

Kauw

Blauwe reiger

Ekster

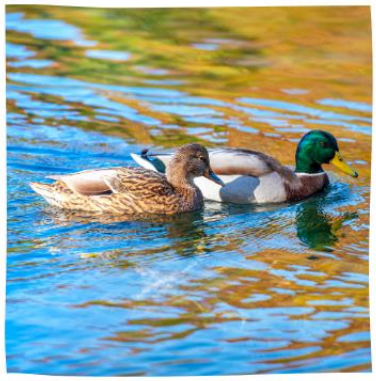

Wilde eend

Kokmeeuw

Naam: _____

versie 1

VOGELBINGO

Ekster

Kauw

Winterkoning

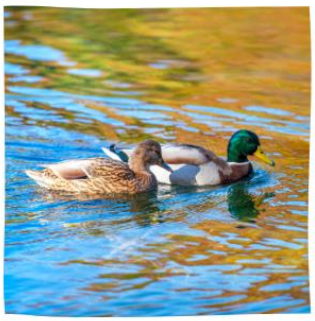

Wilde eend

Pimpelmees

Meerkoet

Blauwe reiger

Spreeuw

Halsband parkiet

Turkse tortel

Mus

Kokmeeuw

Naam: _____

versie 2

VOGELBINGO

Kokmeeuw

Merel

Meerkoet

Mus

Blauwe reiger

Koolmees

Halsband parkiet

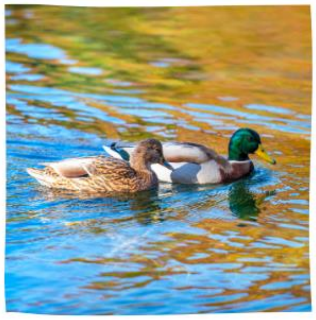

Wilde eend

Ekster

Spreeuw

Kauw

Houtduif

Naam: _____

versie 3

VOGELBINGO

Turkse tortel

Pimpelmees

Spreeuw

Kauw

Merel

Halsband parkiet

Winterkoning

Koolmees

Blauwe reiger

Houtduif

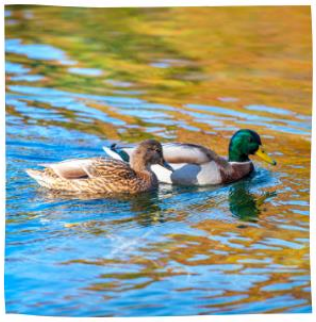

Wilde eend

Mus